

Дошкільне виховання

квітень

4
1963

те, що діється на очах у дітей: «Дивіться, діти, котик умивається. Лапою умивається».

На таких заняттях ми часто використовуємо персонажі з вистав нашого лялькового театру, а також картинки із зображенням домашніх тварин та птахів. Взявши ляльку або іграшкову собачку, півника, курочку, виконуємо різні дії, називаючи їх, відтворюємо звуки «гав-гав», «няв-няв». Діти наслідують ці звуки, імітують рухи; показують, як махає крилами півник, як бігає собачка, як умивається котик. Іншого разу на занятті ми добиваємось, щоб діти активно діяли за словом дорослого. Наприклад, на очах у дітей ховаємо іграшку в різних, доступних малятам місцях, а потім пропонуємо одному принести машину, другому — ляльку, третьому — півника, четвертому — собачку. Коли діти зберуть всі іграшки, називаємо певну іграшку, пропонуємо дитині поставити її у вказане місце.

Допомагаємо дітям запам'ятати імена один одного. Для цього використовуємо доручення: дай Іго-

рю коника, візьми у Андрійка м'ячик і т. д. Або проводимо гру в схованки. Накриваємо одну дитину пелюшкою і шукаємо її: «Де Вова?», «Де Віта?» Коли діти знаходять схованого, вони сплескують в долоні, радіють, а ми, підтримуючи цей радісний настрій, повторюємо імена: «Ось Віта», «Ось Ігор».

Заняття та ігри допомагають дітям запам'ятовувати слова, які означають назви предметів, дій, імена. Діти узнають їх, коли чують у мові. Хоч самі малята ще далеко не все говорять, але навіть цей пасивний словник полегшує спілкування одного з одним, а вихователь дістає можливість до певної міри спрямовувати словом поведінку дітей.

Наш досвід переконує в тому, що звичка до спілкування полегшує дітям оволодіння мовою. В групі, про яку йде мова, всі малята до двох років уже добре розмовляють.

Увага до розвитку у малят розуміння мови дорослих сприяє розвитку мови дітей, привчає їх до спілкування як з своїми однолітками, так і з дорослими.

Збагачування словника дітей трьох років

*Р. КОСТЮКІВСЬКА,
вихователька дитячого садка № 11 м. Чернівці*

Уявлення дітей трьох років і запас слів ще дуже обмежені і завдання вихователя — розширювати їх кругозір, збагачувати новими уявленнями, розвивати їх мову.

На початку року мова дітей моєї групи була нерозвиненою, вони відповідали на запитання одним словом, деякі говорили тихо і несміливо, кілька дітей звук *p* замінювали звуком *л*, замість *ш* говорили *с*. Мова тих, хто говорив досить правильно, теж була бідною за змістом, діти володіли недостатнім для їх віку запасом слів.

Працюючи з дітьми трьох років, я використовувала різні види роботи по розвитку рідної мови: розказування або читання казок, оповідань, вивчення віршів, пісень, роз-

казування по картинках, вчила дітей висловлюватись під час спостережень явищ природи, праці дорослих тощо, в дидактичних іграх.

Великі можливості в збагачуванні словника дітей дає повсякденне життя. З перших днів роботи основну увагу я приділяла розмові з дітьми. Протягом дня намагалась поговорити з кожною дитиною, похвалити її костюм, плаття, бант, дізнатись, хто її привів у дитячий садок, що вона бачила цікавого, йдучи в дитячий садок. Проста розмова про близьке і цікаве для дитини зближує вихователя з дітьми.

З перших днів роботи з малятами я намагалась виявити, як вони говорять, чи правильно називають оточуючі предмети (меблі, посуд,

одяг). З цією метою ми ходили з дітьми по приміщенню, уважно все розглядали, називали предмети. Поряд з цим я використовувала предметні картинки, дидактичні ігри та індивідуальні розмови з дітьми.

Словник дітей я збагачувала в тісному зв'язку з тими уявленнями, які вони одержували від оточуючої їх дійсності. На основі конкретної обстановки у них виникали правильні уявлення, слова усвідомлювались дітьми і входили в їх активний словник. З перших же днів діти в дитячому садку одержують нові уявлення, знайомляться з новими словами. В груповій кімнаті їх оточує багато різних предметів. Я показала дітям, де стоять іграшки і назвала: на етажерці, в ігровому куточку; посуд в буфеті, квіти на тумбочці під портретом В. І. Леніна і на полиці біля вікна. Показала дітям вмивальню і пояснила, що кімната, де ми миємо руки, зветься вмивальнею. У кожній дитини окремий рушничок і біля нього красива картинка. Неля радіє, що у неї зайчик; у Наташі — півник. Картинки з зображеннями знайомих предметів діти легко запам'ятовують. Ознайомила дітей з роздягальною кімнатою, пояснювала, як треба вішати пальто, шапку класти на верхню полицку, калози — на нижню. Під час цього діти засвоювали такі слова, як вмивальня, шафа, полицка та інші. Пізніше вони дізнались, де знаходяться кімнати старшої і середньої груп, кабінет завідувачої. Повела дітей і на кухню, пояснила, що це кухня, а Ганна Харитонівна — кухарка, вона варить дітям супи, борщ, кашу, смажить котлети, пече пироги. Все це нові враження, а з ними — і нові слова.

Слід відмітити, що рівень розвитку мови дітей був різним. Деякі з них вимагали особливого підходу. Наприклад, Ляоня був дуже мовчазний, ні з ким не грався. Я довгий час не чула, як він говорить. Читаючи чи розповідаючи дітям, я завжди садила Ляоню коло себе, йому першому показувала малюнки. Він розглядав їх, але ні про що не говорив. З такими дітьми працювала індивідуально. Так, граючи з

Ляоней м'ячем, я говорила: «Ляоня, скажи Наташі, щоб вона ловила твій м'яч, а потім вона тобі кине». Ляоня казав: «Наташа, лови!» Складаючи парні картинки, просила Ляоню допомогти мені. Спочатку він мовчки подавав мені картинки, а потім почав говорити: «Ось червона куля». Я йому підказала, щоб він говорив «візьміть, будь ласка». Ляоня потихеньку говорив: «Будь ласка». Поступово хлопчик звикав до мене і до дітей, почав з усіма розмовляти.

Прагнула, щоб кожне слово було зрозуміле дітям. Розуміючи значення слова, дитина буде правильно і вживати його. Вже маленькі діти звертають увагу на те, коли і як вживається слово. Я збагачувала мову дітей у повсякденному житті, спостерігаючи за їх іграми й розмовами, намагалась в безпосередній життєвій обстановці пояснити значення відповідних слів, щоб діти розуміли і свідомо засвоювали їх. Доводила, як по-різному може вживатись одне і те слово. Для цього використовувала не тільки спеціально організовані заняття, а й різні слушні випадки. Наприклад, якось влітку Михайлик спіймав коника і показав його дітям. Я пояснила, що це коник. Ми розглянули, що він зеленого кольору, в нього задні ніжки довгі, передні — короткі. Потім я запропонувала Михайлику випустити коника на волю: «Зараз ми подивимось, як коник стрибає». Кілька швидких стрибків — і коник зник. Після цього звернула увагу малят на те, як діти старшої групи граються м'ячем. Діти б'ють м'ячем об землю, і він теж стрибає. Наташа не ходить по доріжці, а стрибає. Так діти сприймали значення слова *стрибає* і почали використовувати його в своїй мові.

Враховуючи, що у формуванні елементарних уявлень і понять велике значення мають безпосередні чуттєві сприймання, я намагалась використати їх в ознайомленні дітей з оточуючим.

Вирішивши розглянути з дітьми кішку, я принесла її в групову кімнату. Діти спостерігали, як вона

пила молоко, яка у неї мордочка, вуса, лапки, яка вона м'якенька, пухнаста (я дозволила дітям погладити її — потім всі помили руки). Запропонувала дітям пригадати, що ще буває таким м'якеньким і пухнастим. Неля згадала, що в неї шапочка теж пухнаста, тільки вона з кролика. А Сергійко радісно вигукнув: «У нас був кролик, я його в руках тримав, він м'якенький, пухнастий». Коли ми вивчали з дітьми вірш О. Висотської «Кішечка», вони вже мали чітке уявлення про кішку. Через деякий час діти розглядали кролика. Метою цього спостереження було ознайомити дітей з його зовнішнім виглядом, закріпити уявлення про те, що у кролика шерсть пухнаста, м'яка. Ми звернули увагу, що у кролика червоні очі, довгі вуха, короткий хвіст, передні лапи коротші, а задні довші. Любить кролик гризти моркву. Підкреслюю кілька разів: «Кролик гризе моркву», щоб діти засвоїли слово *гризе*. Всім дозволила погладити кролика. Діти почали висловлюватись: «Кролик м'якенький, пухнастий, а очі червоні». «Це біленький кролик, а ще бувають сірі і чорні», — зауважив Алік.

Я ставила дітей у такі умови, щоб вони користувалися засвоєними словами. Щоб слово увійшло в активний словник дітей, давала їм відповідні іграшки, картинки. Ось Неля грається іграшковим кроликом. Вона гладить його і говорить: «Кролик біленький, м'якенький і морквочки не гризе, я йому зараз дам, хай гризе».

Через деякий час батьки принесли в дитячий садок їжачка. Діти впізнали його і закричали: «Їжачок, їжачок!» Їжачка діти знали по картинках, а живого бачили вперше. Всі з цікавістю розглядали їжачка, які в нього голки, як він згорнувся в клубочок. Дозволила обережно доторкнутись до нього. «Ой, боляче, — сказав Боря, — колеться!» «Так, їжак колеться, — підтвердила я. — Бачите, які в нього голки. Вони потрібні йому для захисту».

Розглядаючи їжачка, діти продовжують висловлюватись. Маша: «Їжачок кругленький, як м'ячик,

які в нього голки великі». Алік торкнув їжачка і говорить: «Він мене налякався, сховався клубочком і голки на мене наставив». Я поправила: «Їжак згорнувся клубочком». Загадала загадку про їжачка, яку малята відразу відгадали. Діти дізнались, що їжак п'є молоко, ловить мишей. Слова *колючий, голки* закріплювались.

Гуляючи з дітьми в парку, запропонувала їм назбирати каштанів. Збирали каштани охоче. Знайшли один каштан в зеленій колючій шкурці. Я підняла його і діти побачили, що шкурка лопнула, а в середині лежить блискучий каштан. «Це каштан», — сказала Віка. Алік додав: «У каштана теж голки». Я пояснила, що зелена шкурка каштана колюча, з голками. Жанна відмітила, що на дереві багато колючих каштанів. У дитячому садку діти перебрали каштани. Великі — в одне відерце, маленькі — в інше. Перебираючи каштани, вони говорили: «Ось зовсім малюсінський, а ось великий, які гладенькі каштани». Із зеленої шкурки каштана я вирізала маленького їжачка і покклала в ігровий куточок. Сашко сказав: «А у нас їжачок колючий є». Всі зацікавились. «Ой, як він колеться, а який він маленький!» — вигукнула Люда.

Збагачування словника дітей проводилось на основі конкретних уявлень. Щоб діти могли правильно визначити *високий* і *низький*, я, наприклад, під час прогулянок звертала їх увагу на висоту дерев. Говорила дітям, що ялини високі, а кущі бузку низенькі. Проводила гру з кулями, м'ячами, підкидаючи їх високо і низько. Щоб діти мали правильне уявлення про простір, під час прокочування м'яча через ворота я говорила: «М'ячик Аліка далеко покотився, а Санін зупинився близько».

Закріплювала поняття про форму предметів: м'яч круглий, куля теж кругла. Під час ігор просила принести мені круглу іграшку. Діти приносили м'яч, кулю. Поступово вони одержували правильне уявлення про форму та колір предметів. Щоб

закріпити нові слова, я через деякий час повторювала та закріплювала їх на заняттях, в розмовах чи під час розказування, в іграх.

Цінна для збагачування словника дітей така дидактична гра, як «Покладемо ляльку спати».

Діти сидять навколо столу, на якому стоїть лялькове ліжко, стільчик і лялька. Я звертаюсь до дітей: «Нашій Тані спати пора, вже вечір надворі». Роздягаю ляльку, називаю частини одягу, складаю на стільчик одяг. Пропоную дітям заспівати пісню, щоб Таня заснула, потім кажу: «Наступила ніч. Таня спить, і ми будемо спати». Діти закривають очі. Після цього кажу: «Настав ранок, діти проснулися і розбудили Таню». Питаю дітей, що ми будемо Тані одягати. Діти перелічують одяг. Таню одягли, умили. Я кажу, що треба мити руки, обличчя, шию, лобик, носик, сухо витирати. «А тепер Таня піде в дитячий садок. Скажемо Тані «До побачення!»

Знайомлячи дітей з новими словами, я добирала такі, що часто зустрічаються в повсякденному житті, і ставила своїм завданням ввести ці слова в активний словник дітей.

Допомагали активізувати мову дітей і рухливі ігри «Кіт і мишка», «Мишоловка» та ін.

Велику увагу я приділяла розвиткові правильної мови. Поряд з різними вправами, які проводяться з метою навчити дітей правильно вимовляти звуки і слова, я проводила ігри з піснями: «Пузир», «Ходить Таня», ігри на звуконаслідування: «Горобці і автомобіль», «Відгадай, хто прийшов». При допомозі дидактичних ігор «Накриємо стіл до обіду», «Покладемо ляльку спати», «Чарівний мішечок» та ін. діти закріплювали назви різних предметів, їх колір, форму, назви дій, пов'язаних з ними.

Планова, систематична робота протягом року по збагачуванню словника дітей дала хороші результати. Діти одержали багато уявлень і узнали багато нових слів, мова їх стала змістовною. Різні спостереження, ігри, заняття, проведення свят — все це наповнює змістом життя дітей і стає темою їх розмови.

На початку зими, граючись на ділянці, катаючись на санках, діти нерідко говорили: «Толя в сніг полетів», а тепер вони знають, що летить пташка, літак, метелик, а дитина падає.

З усього сказаного можна зробити висновок, що розвиток мови дітей забезпечується в процесі систематичної роботи на заняттях та у повсякденному житті.

Керівництво навчально-виховною роботою в дитячому закладі

О. ГУЖВА,

завідуюча Чорнухинським об'єднаним дитячим закладом
Полтавської області

Керівництво навчально-виховною роботою в дитячому закладі, який об'єднує дітей різного дошкільного і переддошкільного віку, має свої особливості. Мені хочеться розповісти про те, як поставлена ця робота у нас.

Насамперед, у нас чітко розподілений робочий час всіх працівників. Організовано чергування. Вихователі по черзі приходять на роботу на 15 хвилин раніше зазначе-

ного часу, няні-прибиральниці — на півгодини раніше. Таким чином чергова няня до приходу дітей встигає навести скрізь порядок, налити воду в умивальники, розвішати рушники і ін.

Чергова вихователька до приходу виховательок інших груп приймає дітей на повітрі (якщо сприятлива погода) і відповідає не лише за чистоту і порядок в кімнаті своєї групи, а й здійснює контроль за чисто-